

EIA IPPC SEA

Mgr. Ivana Biková:
Registry úniků a přenosů znečišťujících látek
(str. 2)

Ing. Bc. Jan Maršák, Mgr. Zuzanna Hokkyová:
Podrobně o integrovaném registru znečišťování
(str. 7)

Ing. Bc. Jan Maršák:
EPER se přemění na E-PRTR
(str. 10)

Ing. Jan Maršák:
První ohlášení do integrovaného registru znečišťování
(str. 13)

Informace:
Vzniká CENIA, česká informační agentura životního prostředí
(str. 16)

Registry úniků a přenosů znečišťujících látek

Mgr. Ivana Biková

Registry úniků a přenosů znečišťujících látek (Pollutant Release and Transfer Registers – PRTR) jsou seznamy nebo databáze úniků a přenosů potenciálně škodlivých látek z rozmanitých zdrojů. PRTR zahrnují informace o emisích do ovzduší, vody a půdy stejně jako o přenosech odpadů ke zpracování nebo odstranění. Látky a jejich emise (přenosy) jsou uváděny jednotlivě a nikoli v celých skupinách. Emise (přenosy) látek jsou spojeny přímo s konkrétním zařízením. Významnou charakteristikou systémů PRTR je, že údaje o emisích a přenosech konkrétních znečišťujících látek z jednotlivých podniků jsou dostupné veřejnosti.

Tvorba registrů úniků a přenosů znečišťujících látek se stala předmětem mnoha mezinárodních dokumentů, publikací a konferencí. Ministři životního prostředí zemí sdružených v Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) v roce 1991 vyhlásili omezování znečištění životního prostředí za hlavní cíl pro devadesátá léta. OECD publikovala v roce 1996 manuál pro vlády (Pollutant Release and Transfer Registers. A Tool for Environmental Policy and Sustainable Development. Guidance Manual for Government), které se rozhodly zavést registry úniků a přenosů znečištění jako nástroj k monitorování tohoto snižování. V ten samý rok OECD přijala doporučení k implementaci registrů úniků a přenosů znečišťujících látek (C(96)41/Final).

Na konferenci o životním prostředí v Riu de Janeiru v roce 1992 byla přijata deklarace, která výslovně zmiňuje právo veřejnosti mít informace o životním prostředí (zahrnující informace o nebezpečných látkách či činnostech) volně přístupné (right to know). Stejně tak musí mít veřejnost možnost účastnit se procesu přijímání závažných rozhodnutí. Na stejné konferenci byla přijata i tzv. Agenda 21, která obsahuje konkrétní doporučení všem zemím v oblasti environmentální politiky. V kapitole 19 vyzývá jednotlivé země, aby snížily a omezily úniky emisí do životního prostředí a monitorovaly pokrok v této oblasti.

V oblasti přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí zaujímá významné místo Aarhuská úmluva (Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v otázkách životního prostředí) podepsa-

ná v roce 1998. V Aarhuské úmluvě se všechny smluvní státy zavázaly veřejně šířit údaje o emisích a využívat PRTR jako nástroj ke sledování pokroku v environmentálních přístupech. Článek 5 se přímo dotýká shromažďování a šíření informací o životním prostředí, které zahrnuje zveřejňování místně specifických informací o relevantních zdrojích znečišťování s využitím veřejných sítí. Zároveň se v článku 5 uvádí, že se ke zpřístupňování informací budou užívat veřejně přístupné seznamy, registry nebo soubory údajů. Jedná se o odkaz na PRTR jako vhodný nástroj ke sledování pokroku v parametrech životního prostředí.

Dokumentem navazujícím na Aarhuskou úmluvu je Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek podepsaný v roce 2003. Protokol je prvním mezinárodním právně závazným dokumentem o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek. Cílem je posílit možnosti přístupu veřejnosti k informacím založením koherentního a celonárodního registru. Obsahuje již konkrétní kritéria, která by měly systémy PRTR splňovat.

Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek (Protocol on Pollutant Release and Transfer Registers – Protocol on PRTR) byl přijat na 5. ministerské konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ Evropské hospodářské komise OSN 21. května 2003 v Kyjevě a vychází z Aarhuské úmluvy. Protokol deklaruje důležitost registrů úniků a přenosů znečišťujících látek jako mechanismu pro zvyšování odpovědnosti podniků, omezování znečištění a podporu udržitelného rozvoje. Účelem registrů je přispět k posílení integrovaného přístupu v ochraně životního prostředí a k podpoře šetrnějšího chování.

Protokol stanoví stěžejní prvky systému registru, jeho formu, strukturu a údaje, které musí obsahovat. Požaduje, aby smluvní strany založily PRTR, který:

- je veřejně dostupný a bezplatný,
- je strukturovaný podle různých parametrů (provazovna, polutant, poloha, složka životního prostředí),
- uživatelsky přátelský ve struktuře a poskytuje odkazy na další registry,
- prezentuje standardizovaná strukturovaná data a databáze,

- pokrývá úniky a přenosy minimálně 86 polutantů uvedených v Protokolu, jako jsou skleníkové plyny, polutanty způsobující kyselý déšť, polutanty spotřebovávající ozón, těžké kovy a některé karcinogeny,
- pokrývá úniky a přenosy z různých typů bodových zdrojů,
- poskytuje dostupná data o difúzních zdrojích (např. dopravě),
- má omezená ustanovení týkající se utajování,
- je dostupný pro účast veřejnosti při jeho vývoji a modifikacích.

Schéma PRTR je založeno na následujících parametrech:

- povinné a periodické ohlašování,
- roční ohlašovací cyklus,
- hlášení oznečištění vody, ovzduší a půdy (multi-media approach),
- sledování polutantů (pollutant-specific approach) nebo kategorií odpadů (waste-specific approach) v přenosech (odpady a odpadní vody),
- hlášení za jednotlivé provozovny.

Registr podle Protokolu má obsahovat informace minimálně o 86 znečišťujících látkách (seznam tvoří přílohu k Protokolu), smluvní strany nicméně mohou vytvářet rozsáhlejší databáze. Pro každou látku jsou stanoveny hmotnostní prahy. Při vytváření registru musí být brána v úvahu možnost jeho rozšiřování v čase.

Nezbytným rysem registru je veřejná přístupnost (bezplatná) a možnost veřejné kontroly. Protokolem je požadováno zajištění účasti veřejnosti i při vývoji národního registru, veřejnost může předkládat jakékoli připomínky, informace, analýzy nebo stanoviska.

Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek vstoupí v platnost pro smluvní strany devadesátým dnem po datu uložení šestnácté listiny o ratifikaci, přijetí nebo přistoupení. Je ovšem otevřený k přistoupení i dalším státům a organizacím regionální hospodářské integrace.

Zřízení národního registru emisí znečišťujících látek může mít následující cíle a přínosy:

- představuje integrovanou databázi obsahující informace vhodné pro environmentální řízení, a to jak pro orgán státní správy při vytváření politiky životního prostředí, tak pro průmyslové podniky při zvyšování ekologické účinnosti,
- je veřejným nástrojem pověřeného orgánu státní správy ke sledování pokroku při plnění politiky životního prostředí; emisní údaje je možno využít k ověření pokroku dosaženého s ohledem na environmentální cíle stanovené v mezinárodních

dohodách nebo na cíle národních přístupových plánů,

- je nástrojem ke zvyšování veřejného povědomí o znečištění životního prostředí a k informování veřejnosti o emisích z jednotlivých zdrojů a umožňuje veřejnosti aktuálně srovnávat emise z různých zdrojů v různých lokalitách,
- umožňuje jednotlivým zařízením srovnávat své environmentální chování s chováním jiných podniků uskutečňujících podobné průmyslové činnosti a tím usnadňuje provádět environmentální řízení nejen těmto podnikům, ale i průmyslu obecně,
- nabízí možnost sladit požadavky na vykazování v jednotlivých členských státech a zamezit dvojímu vykazování průmyslovými podniky,
- poskytuje dodatečné informace ke stanovení priorit při prosazování podmínek povolení.

Data, která jsou v systému PRTR dostupná, mohou využít různé zainteresované strany. Účel využití se různí, nicméně je možné říci, že okruh subjektů, které mohou informace využít, je poměrně široký:

- vlády – k formulaci zásadních strategií v oblasti životního prostředí,
- lokální komunity – stav životního prostředí v dané lokalitě,
- profesní a průmyslové asociace – informace o environmentální situaci členů těchto organizací,
- zaměstnanci – k zjištění situace v provozu, kde jsou zaměstnáni,
- investoři – k zjištění informací o provozu, do kterého chtějí investovat,
- vědecké instituce – provádění analýz, publikace, další dokumenty,
- vzdělávací instituce – použití dat na nejrůznějších úrovních vzdělávacího systému,
- média (odborná i masová) – využití dat k analýzám, informování veřejnosti.

Směrnice 1996/61/EC o IPPC požaduje, aby členské státy registrovaly, evidovaly a předávaly údaje o hlavních základních emisích a odpovědných zdrojích. Členské státy mají povinnost vést národní registry emisí z průmyslových zdrojů a podávat informace o emisích z těchto zařízení Evropské komisi (Evropský registr emisí znečišťujících látek, tzv. EPER). První ohlášení do EPER v roce 2003 se týkalo původních 15 států. Ohlašovací cyklus do EPER je tříletý, tzn. že EU v rozšířené sestavě států provede druhé hlášení v roce 2006. Je nutné, aby nové členské státy do té doby své národní registry zřídily. Získaná data jsou přístupná veřejnosti v registru EPER na internetu (www.eper.cec.eu.int).

Tab. 1: Přehled internetových odkazů na vybrané národní registry členských zemí EU

Stát	Internetový odkaz
Německo	http://www.eper.de/
Rakousko	http://www.umweltbundesamt.at/eper.html
Velká Británie	http://www.environment-agency.gov.uk/business/444255/446867/255244/
Skotsko	http://www.sepa.org.uk/data/eper/mainpage.htm
Švédsko	http://www.naturvardsverket.se/prtr/
Španělsko	http://www.eper-es.com/
Nizozemí	http://www.emissieregistratie.nl/
Slovensko	http://www.lifeenv.gov.sk/minis/ipkz
Polsko	http://cpe.eko.org.pl/prtr.html#gora
Švýcarsko	http://www.umwelt-schweiz.ch/buwal/eng/fachgebiete/fg_stoffe/projekte/swissper/index.html
Maďarsko	http://eper-prtr.kvvm.hu/
Francie	http://www.pollutionsindustrielles.ecologie.gouv.fr/IREP/index.php
Portugalsko	http://elara.ambiente.pt/portal/page?_pageid=33,32142&_dad=gov_portal_ia&_schema=GOV_PORTAL_IA&id_doc=6071&id_menu=5328
Itálie	http://www.eper.sinanet.apat.it/
Dánsko	https://secure.mim.dk/mst/simi/default.asp?lanId=2

Český ekologický ústav (nyní CENIA, česká informační agentura životního prostředí) se spolu s dalšími resortními organizacemi podílel na řešení projektu „Capacity Building to Enable Development of a PRTR System“, jejímž donorem bylo holandské

Ministerstvo životního prostředí a organizátorem nevládní organizace REC CEE se sídlem v Maďarsku. V rámci tohoto projektu byla v lednu 2005 uskutečněna studijní cesta do Nizozemí. Jejím účelem bylo poskytnutí náhledu na způsob, jímž je provozování holandského PRTR systému zajištěno vzhledem k právním, organizačním a technickým požadavkům a úzké souvislosti s požadavky mezinárodní regulace a závazků (EPER, Aarhuská úmluva apod.). Na základě poznatků z této studijní cesty představujeme nejstarší evropský PRTR systém.

Myšlenka vzniku PRTR systému (Emission Inventory System – EIS, nebo Pollutant Emission Release – PER) se objevila v roce 1974 po sérii několika havárií s dopady na životní prostředí. Zvláště zranitelnou oblastí Nizozemska je západní část, která leží pod úrovní hladiny moře, je silně průmyslová a průměrná hustota osídlení dosahuje 500 obyvatel/km². V této oblasti se dále nachází ústí dvou největších evropských řek a jeden z největších přístavů na světě. Jednalo o dopady spojené se znečištěním jak vody, tak i vzduchu. Proto bylo rozhodnuto navrhnout takový integrovaný systém, který by zahrnul všechny složky životního prostředí. To však znamenalo přimět ke spolupráci tři ministerstva, statistické úřady a další instituce.

Spolupráce napříč institucemi nebyla zpočátku jednoduchá, což vedlo k podepsání dohody týkající se spolupráce Ministerstva životního prostředí (VROM), Ministerstva dopravy, veřejných prací a vodního hospodářství, Ministerstva zemědělství, Statistického úřadu (CBS), Národního institutu pro veřejné zdraví a životní prostředí (RIVM), Institutu pro vnitrozemní vodní hospodářství a nakládání s odpady, Zemědělsko-ekonomického institutu, TNO a Rady pro vodní hospodářství. Tyto organizace, spolu s představiteli 12 provincií a 25 vodohospodářských úřadů, mají svá zastoupení v koordinační komisi (viz příloha). Emise jsou determinovány skupinami expertů, tzv. task forces, pro:

- emise z průmyslu
- emise z dopravy
- emise ze zemědělství a přírody
- spotřebitelské emise
- odpady
- emise do vody
- mezinárodní reporting.

Své výsledky ohlašují koordinační komisi. Za koordinaci těchto aktivit je od dubna roku 2004 zodpovědný RIVM, který je součástí Environmental Assessment Agency (EAA).

V současné době jsou sbírána data o emisích do všech složek životního prostředí a ze všech zdrojů – průmyslu, dopravy, zemědělství, domácností a přírodních zdrojů.

Podle nařízení vlády z roku 1999 týkajícího se environmentálního reportingu má cca 250 průmyslových podniků povinnost předkládat roční zprávy o svých emisích. Další cca 500 podniků tyto zprávy předkládají na dobrovolném základě. Emise z dalších cca 40 000 podniků (např. zemědělských) jsou většinou vypočítávány, a to s využitím statistických informací nebo emisních faktorů.

Elektronickou aplikaci (e-MJV) vyvinula společnost Deloitte&Touche ve spolupráci s RIVM. V roce 2003 byl proveden pilotní test na území dvou provincií a o rok později byla elektronická aplikace spuštěna v plném provozu. Možnosti elektronického ohlášení v prvním roce využilo celkem 57 % průmyslových podniků. Jedná se o aplikaci ve Visual Basic předávající data po internetu ve formátu XML pomocí protokolu SOAP. Aplikace byla vyvíjena 7 měsíců a testována další 2 měsíce. Data jsou ukládána v databázi Oracle a přístup k ní je možný přes internet použitím hesla a PIN kódu.

Data jsou vázána na liniové zdroje (pozemní a vodní komunikace), bodové zdroje (průmysl), plošné zdroje (zemědělství, spotřebitelé – domácnosti). Tyto různé prostorové entity jsou dány do souvislosti v prostředí GIS.

Během roku jsou vytvářeny nové verze aplikace pro prezentaci dat. Vedle toho existují různé verze „prohlížečů“ pro různé cílové skupiny. Databáze umožňuje export dat ve formátu XLS (MS Excel).

Registr znečišťování je součástí národní centrální databáze pro výzkum a strategii. Nejdůležitější data z této centrální databáze jsou od roku 2002 veřejně přístupná na adrese www.emissieregistratie.nl a možná analyzovat v pěti dimenzích – podle látky – 170, zdroje – téměř 2000, lokality – téměř 3500, média či roku, za který bylo ohlášení provedeno. Pro vyhledávání na této webové stránce je nutné vyžádat si ID a heslo.

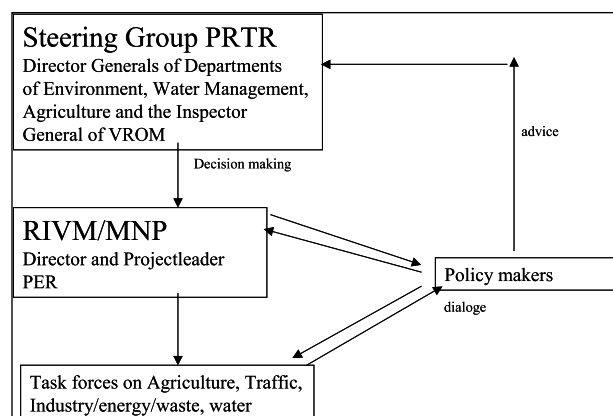
Na webové stránce je dále možné najít odkazy na:

- Organizaci celého systému – odkazy na koordináční komisi pro monitoring v jednotlivých sektorech (CCDM), spolupracující instituce (např. Inspektorát při VROM, CBS, RIZA, LNV, TNO), implementační plán 2002, popis procesu
- Emise – přehled emisí, vyhledávání, včetně propojení na interaktivní mapu
- Metody – vysvětlení, jak jsou emise vypočítávány, metodologie, přehled publikací a zpráv (ke stažení), seznam pracovních skupin, včetně kontaktů na jejich předsedy
- Dokumenty – zprávy o emisích, metainformace, vyhledávání
- Kontakt – otázky, odkazy na relevantní instituce.

V rámci zveřejňování dat je k dispozici i služba poskytování metadat, tedy informací o vzniku dat, jejich zpracování, o původcích emisí, o zdravotních rizicích apod. Ročně tuto službu využije cca 150 uživatelů.

Grafické rozhraní k databázi je založeno na komplexním balíku produktů ArcGIS společnosti ESRI. Toto řešení umožňuje specifikovaný přístup k datům a použití různých prostředí dle uživatelské náročnosti.

Obr. 1: Organizace PER (upraveno dle VROM)

V následující části uvádíme stručný popis struktury webových stránek vybraných registrů znečišťování – Velké Británie, Švédska a Dánska – které jsou k dispozici také v anglické verzi.

V současné době neexistuje jednotný registr znečišťování společný pro Anglii, Wales, Skotsko a Severní Irsko. Je připraven návrh dokumentu, ve kterém se uvažuje o sjednocení ohlašovacích povinností v rámci celého Spojeného království, tzn. zajistit konzistenci stávajících registrů – Pollution Inventory Anglie a Walesu, skotský Pollutant Release Inventory a Pollutant Inventory Severního Irska. Některé kroky byly již učiněny, např. na základě mezinárodních závazků byl upraven seznam látek, metodologie pro zařazení VOC, změny v ohlašovacích limitech, stanovení ohlašovacích prahů pro emise do půdy a pro odpady.

Registr znečišťování v Anglii a Walesu již 6 let sbírá informace o emisích do vody, vzduchu, odpadech a haváriích z velkých průmyslových podniků. Vyhledávání je možné podle látek, příp. čísla CAS. Informace přístupné veřejnosti jsou členěny následujícími způsoby:

- Pollution Inventory (národní registr znečišťování)
 - o Základní informace, přístup do databáze emisí, příručka pro ohlašování, ohlašovací formuláře, informace o ohlašovaných látkách, přehled použitých zkratk
 - o Mapy emisí skleníkových plynů, mapy emisí látek do vzduchu, mapy emisí kovů do vody za rok 2003

- Havárie
 - o Informace o haváriích spojených se znečištěním vody, vzduchu a půdy, které představují riziko pro lidské zdraví
- Základní fakta a tabulky o životním prostředí
 - o Rozdělena tematicky na vzduch, klima, vodu, přírodu, půdu, obyvatelstvo a životní styly, znečištění, přírodní zdroje a odpady, obchod a průmysl
 - o Podkladové informace o Pollutant Inventory – kritéria pro výběr látek a jejich ohlašovací prahy – každoročně je prováděná jejich revize, kontakty
- Regionální informace – informace a tiskové zprávy týkající se životního prostředí v těchto regionech: Anglie, Střed, SV, SZ, JZ, J, povodí Temže

Registr znečišťování ve Skotsku vznikl v roce 2004 na základě požadavku skotské Agentury na ochranu životního prostředí. Seznam látek je doplněn o možná rizika na lidské zdraví. Vyhledávání je možné podle podniku, místa, PSČ nebo látky.

Na webových stránkách najdete také odkaz na informace o EPER a související legislativě, dále odkazy na relevantní instituce a informace o ohlášených emisích za rok 2002.

Velké množství informací o životním prostředí Severního Irska, včetně odkazů na národní registry, najdete na stránkách <http://www.ehsni.gov.uk/default.asp>.

Švédský registr znečišťování (KUR) je spravován Environmentální agenturou na ochranu životního prostředí. Ročně se ohlašuje množství chemických látek vypouštěných do vzduchu, vody nebo látek, které opouštějí zařízení v produktech či odpadech. Jednotkou pro tato hlášení je podnik, který spadá pod zákon o IPPC. Tyto podniky byly identifikovány místními úřady. Mají uděleno povolení také v souladu s nařízením vlády (č. 1998/899) týkající se environmentálně nebezpečných činností a ochrany lidského zdraví. V současné době registr obsahuje informace o cca 1050 podnicích a o 70 látkách či skupinách látek. Všechna data jsou získána z ročních zpráv, které jsou dodány jednotlivými podniky.

Švédský registr znečišťování je stále v počáteční fázi vývoje a neustále se pracuje na jeho zdokonalení. Z tohoto důvodu jsou webové stránky jen částečně dostupné v angličtině. V registru je možno snadno vyhledávat podle názvu podniku, chemické látky, čísla CAS, sektoru, média či roku, za který bylo ohlášení provedeno. Množství vypuštěných emisí za kalendářní rok

není vztaženo k objemu produkce. To je důležité si uvědomit při hodnocení dopadu chování podniku na životní prostředí a při srovnávání podniků navzájem.

Na webových stránkách můžete najít odkazy na OECD, EPER, Aarhuskou úmluvu, Úmluvu OSPAR, tiskové zprávy.

Národní registr Dánska koresponduje s EPER. Sleduje emise stejných 50 látek. V této databázi jsou údaje o 158 podnicích, které spadají pod zákon o IPPC, a jejich emisích do vzduchu a vody. Podle těchto dvou kritérií (podnik, látka) je možné vyhledávání. Seznam látek je rozdělen do 5 skupin (podle přílohy A1 Rozhodnutí o EPER) – problémy životního prostředí, kovy a sloučeniny, chlorované organické látky, jiné organické látky a jiné sloučeniny. V plánu je rozšíření počtu podniků, včetně informací o jednotlivých zařízeních, a dále rozšíření registru o množství produkovaného odpadu. V dalších odkazech, které jsou jen částečně v angličtině, najdete slovník souvisejících pojmů, odkazy na další registry, legislativu, interaktivní mapu, publikace, akční programy.

Vyhledávání informací o životním prostředí je rozděleno do 7 tematických okruhů – vodní prostředí, chemikálie, klima a vzduch, mezinárodní problémy, produkty a průmysl, doprava a hluk, odpady a recyklování. Registr rovněž poskytuje odkazy na sektorově zaměřenou literaturu týkající se čistší technologie a BAT.

Použitá literatura:

Kolektiv autorů: Příručka pro ohlašování integrovaného registru znečišťování, I. Díl, 2004, ISBN 80-7212-318-1

Kolektiv autorů: Datawarehouse Emission Inventory, 2004

<http://www.irz.cz>

<http://www.eper.cec.eu.int>

<http://www.environment-agency.gov.uk/business/444255/446867/255244/>

<http://www.sepa.org.uk/data/eper/mainpage.htm>

<https://secure.mim.dk/mst/simi/default.asp?lanId=2>

*Mgr. Ivana Biková,
Agentura integrované
prevence
CENIA, česká informační agentura
životního prostředí
Kodaňská 10
100 10 Praha 10
ivana.bikova@cenia.cz*

Podrobně o integrovaném registru znečišťování

Ing. Bc. Jan Maršák, Mgr. Zuzanna Hokkyová

Integrovaný registr znečišťování (IRZ) zakládá zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci omezování znečištění a o integrovaném registru znečišťování (zákon o integrované prevenci). Legislativním aktem, který problematiku integrovaného registru znečišťování upravuje, je nařízení vlády č. 368/2003 Sb., o integrovaném registru znečišťování.

Zákon o integrované prevenci dále definuje základní pojmy (integrovaný registr znečišťování životního prostředí, uživatel registrované látky aj.), vymezuje ohlašovací povinnosti, ukládá vést evidenci údajů nezbytných pro splnění ohlašovací povinnosti a zaměřuje se i na způsob zveřejňování údajů z IRZ.

Pojem Integrovaný registr znečišťování životního prostředí je vymezený v § 2 písm. i) zákona o integrované prevenci. Pod tímto pojmem, případně zkráceným tvarem integrovaný registr znečišťování, se rozumí databáze údajů o vybraných látkách, jejich přenosech a emisích. IRZ pokrývá problematiku emisí ohlašovaných látek do ovzduší, vody, půdy a v přenosech.

IRZ obsahuje informace od tzv. uživatelů registrované látky. Uživatelem registrované látky je podle zákona o integrované prevenci (§ 2 písm. l) provozovatel zařízení, jakož i jiná právnická osoba nebo fyzická osoba, která provozuje technickou nebo technologickou jednotku, v níž je zpracovávána nebo produkována látka evidovaná v IRZ. Pojem uživatel registrované látky je širším pojmem než provozovatel IPPC zařízení.

Ohlašovací povinnost do IRZ tedy musí splnit každý, z jehož zařízení jsou vypouštěny do vody, ovzduší, půdy či ve formě přenosů (odpadní vody a odpady) některé z látek uvedených v nařízení vlády č. 368/2003 Sb. v množství shodném nebo vyšším než udává ohlašovací práh.

Vznik ohlašovací povinnosti stanoví § 22 odst. (1) zákona o integrované prevenci. Uživatel registrované látky je pro účely shromažďování údajů do integrovaného registru znečišťování povinen zjistit, vyhodnotit a Ministerstvu životního prostředí (MŽP) ohlásit emise a přenosy látek uvedených v nařízení vlády č. 368/2003 Sb. Termín ohlašování údajů do IRZ specifikuje § 22 odst. (2). Uživatel registrované látky je povinen ohlásit MŽP údaje do IRZ do 15. února běžného roku za předchozí kalendářní rok v elektronické a poté

v listinné podobě opatřené podpisem statutárního zástupce. Způsob zjišťování a vyhodnocování ohlašovaných látek a způsob a forma ohlašování jsou stanoveny v nařízení vlády č. 368/2003 Sb. První ohlašovací povinnost uživatelé registrované látky plnili k 15. únoru 2005. Splnění podmínek pro ohlašování do IRZ s sebou přineslo některé změny v ohlašování vybraných údajů podle zvláštních právních předpisů (viz. centralizace ohlašovacích povinností).

Uživatel registrované látky je povinen vést evidenci podkladů nezbytných pro splnění ohlašovací povinnosti do IRZ na základě § 25 odst. (1) zákona o integrované prevenci). Forma a způsob vedení evidence je upravena vyhláškou č. 572/2004 Sb. Do evidence se u zařízení dle § 2 písm. a) zákona o integrované prevenci, zahrnují také údaje o plnění podmínek vyplývajících z integrovaného povolení. Pro tuto evidenci mohou být využity shodné údaje evidované podle zvláštních právních předpisů jako jsou zákon o odpadech, zákon o ovzduší, zákon o chemických látkách. Veškeré údaje je třeba uchovávat po dobu 5 let (§ 25 odst. (2) zákona o integrované prevenci). Po uplynutí lhůty se postupuje podle zákona o archivnictví (č. 97/1974 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

MŽP zřizuje a spravuje integrovaný registr znečišťování (§ 29 písm. i), rozhoduje o prodlužování lhůt pro ohlášení do IRZ (§ 22 odst. (4)), má oprávnění vyžadovat spolupráci od ostatních subjektů v rámci propojování evidencí a IRZ (§ 24 odst. (1)), zveřejňuje a publikuje údaje ohlašované do IRZ (§ 26 odst. (1)), zpřístupňuje a předává informace z IRZ ostatním správním úřadům (§ 26 odst. (2)), zabezpečuje předávání údajů z IRZ v souladu s mezinárodními závazky (§ 26 odst. (3)). Česká inspekce životního prostředí provádí kontrolní činnost (§ 34 písm. a), ukládá pokuty (§ 34 písm. c), rozhoduje o zastavení řízení, o uložení pokuty (§ 34 písm. d).

Neohlášení údajů, nedoplnění údajů ve stanovené lhůtě, případně uvedení nepravdivých informací do IRZ podléhá sankcím, které jsou specifikovány v § 37 odst. (1) zákona o integrované prevenci. Zákon stanovuje maximální výši pokuty, kterou může inspekce uložit na 500 000 Kč. Pokud v době do uplynutí 2 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení pokuty bude k opětovně porušená stejná

povinnost, za kterou již byla uložena pokuta, ČIŽP uloží pokutu až do výše dvojnásobku horní hranice sazby (§ 37 odst. (2)).

Nařízení vlády č. 368/2003 Sb., o integrovaném registru znečišťování stanovuje seznam ohlašovaných látek a ohlašovací prahy (§ 1), způsob zjišťování a vyhodnocování ohlašovaných látek (§ 2), způsob a formu ohlašování do registru (§ 3), některá opatření k zajištění jednoty informačního systému v oblasti životního prostředí (§ 4). Má celkem 5 příloh. V přílohách č. 1 a 2 jsou stanoveny seznamy látek, jejichž emise a přenosy je uživatel registrované látky povinen zjišťovat, vyhodnocovat a MŽP ohlašovat (tzv. ohlašované látky). Příloha č. 3 se zabývá otázkami zjišťování a vyhodnocování ohlašovaných látek. Příloha č. 4 obsahuje povinné údaje pro ohlašování do IRZ. V příloze č. 5 jsou uvedeny kódy NOSE-P, které budou v případě ohlašování do IRZ vyplňovat provozovatelé zařízení podle zákona o integrované prevenci.

V IRZ lze nalézt několik skupin nejdůležitějších polutantů – karcinogenní látky, skleníkové plyny, látky způsobující kyselý dešť, těžké kovy, plyny poškozující ozónovou vrstvu Země. Ohlašované látky jsou uvedeny v přílohách č. 1 a 2 k nařízení vlády č. 368/2003 Sb. Přílohy se odlišují počtem látek. Od roku 2004 až do roku, ve kterém vstoupí v platnost a stane se pro Českou republiku závazným Protokol registrech úniků a přenosů znečišťujících látek (Protokol o PRTR), je ohlašováno dle přílohy č. 1 celkem 72 látek. Od roku následujícího po roce vstupu Protokolu o PRTR v platnost se počet ohlašovaných látek zvýší a dosáhne celkem 88 látek. IRZ je budován tak, aby mohl reagovat na případné rozšiřování počtu sledovaných látek.

Ohlašovaným látkám jsou přiřazeny hodnoty, tzv. ohlašovací prahy, pro emise do ovzduší, vody, půdy a mimo provozovnu přenosy. Pokud u látky hodnota ohlašovací prahu není uvedena, látka se v dané složce životního prostředí nesleduje. Řada znečišťujících látek je ovšem sledována ve všech oblastech (ovzduší, voda, půda, přenosy), neboť je nutné mít přehled o všech směrech vstupu těchto látek do životního prostředí. Ohlašují se rovněž havarijní emise (jednorázové nevýrobní emise).

Při překročení či dosažení stanovených ohlašovacích prahů pro ohlašované látky je spuštěna povinnost ohlašovat do IRZ. Zároveň jsou zahájeny i další procesy vyplývající z ustanovení zákona o integrované prevenci a nařízení vlády o integrovaném registru znečišťování.

Uživatel registrované látky je nejprve povinen zjistit, zda je v provozovně zpracovávána nebo produkována ohlašovaná látka. Je-li množství ohlašované látky v emisích anebo v přenosech vyšší nebo shodné s ohlašovacím prahem, uživatel registrované

látky zjišťuje a vyhodnocuje všechny emise a přenosy ohlašovaných látek, jejichž množství překračuje či dosahuje ohlašovacího prahu. Zvláště se zjišťují a vyhodnocují emise a přenosy ohlašovaných látek při haváriích.

Uživatel registrované látky zjišťuje a vyhodnocuje množství ohlašované látky:

- a) způsobem a podle metody stanovené v integrovaném povolení,
- b) nejedná-li se o zařízení podle zákona o integrované prevenci, nebo neobsahuje-li integrované povolení konkrétní způsob a metodu zjišťování a vyhodnocování, způsobem podle příslušných právních předpisů,
- c) nejde-li o případy podle písmene a) nebo b) způsobem daným v příloze č. 3 k nařízení vlády č. 368/2003 Sb. – měřením, výpočtem, expertním odhadem.

Povinné údaje, požadované pro ohlašování do IRZ, jsou stanoveny v příloze č. 4 k nařízení vlády č. 368/2003 Sb. Provozovatelé zařízení, která jsou zařazena do přílohy č. 1 k zákonu o integrované prevenci, povinně uvádějí kódy NOSE-P. Kódy NOSE-P (Nomenclature of Sources of Emission – Process List) pro jednotlivé kategorie zařízení uvádí příloha č. 5 k nařízení vlády. Mezi další povinné údaje patří například odvětvová klasifikace ekonomických činností (OKEČ). Náležitosti formuláře pro ohlašování údajů do IRZ byly specifikovány Ministerstvem životního prostředí a ohlašovatelům byla poskytnuta elektronická aplikace, v níž byly údaje vyplňovány.

Uživatelé registrované látky ohlašují požadované údaje v elektronické podobě Ministerstvu životního prostředí. Z ohlášení v elektronické podobě je ohlašovatelům vytvořeno a zasláno „Osvědčení o registraci hlášení“, jež ohlašovatelé opatřili podpisem fyzické osoby, která je uživatelem registrované látky, nebo podpisem osoby, která je statutárním orgánem právnické osoby nebo jeho členem, je-li uživatelem registrované látky právnická osoba. Osvědčení je považováno za listinnou podobu hlášení a slouží k autorizaci ohlášených údajů.

Zavedení IRZ se dotýká i některých dalších ohlašovacích povinností uživatele registrované látky. K zajištění jednotného informačního systému v oblasti životního prostředí, je v § 4 nařízení vlády o integrovaném registru znečišťování stanoveno ohlašovat s údaji do IRZ i další údaje z evidence v oblasti životního prostředí, které je jinak uživatel registrované látky povinen ohlašovat podle zvláštních právních předpisů (zákon o ovzduší, zákon o odpadech, vodní zákon). Uživatelé registrované látky ohlašují údaje požadované podle nařízení vlády č. 368/2003 Sb. a vybrané údaje podle zvláštních právních předpisů na jedno místo – do Centrální ohlašovny – kterou zabezpe-

čuje a spravuje MŽP. Z Centrální ohlašovny jsou data distribuována subjektům pověřeným kontrolou hlášení. Ohlašování na jedno místo však neznamená ohlašování v jednom termínu. Ve zvláštních právních předpisech jsou stanovena různá data pro splnění ohlašovací povinnosti. Takto stanovené termíny zůstávají nedotčeny.

Změna toku dat má vliv i na činnost subjektů, kteří vykonávají úkony stanovené zvláštními právními předpisy (ORP, KÚ, Povodí, ČIŽP, obce, složkové registry). Po zavedení režimu ohlašování podle zákona o integrované prevenci dostávají stejná data jako doposud, ale nikoli přímo od ohlašovatelů, nýbrž z Centrální ohlašovny. Data od ohlašovatelů, kterých se netýká povinnost hlásit do IRZ, proudí k pověřeným subjektům stejnou cestou jako doposud.

Je nutné důsledně odlišovat pojmy Centrální ohlašovna a Integrovaný registr znečišťování. Centrální ohlašovna je komunikačním rozhraním mezi ohlašovatelem a subjekty určenými na základě legislativy ke kontrole a zpracování dat. Integrovaný registr znečišťování je registr přesně specifikovaný v nařízení vlády č. 368/2003 Sb.

Proces centralizace ohlašovací povinnosti a ohlašování prostřednictvím Centrální ohlašovny se dotýká výhradně uživatelů registrované látky, kteří dosáhnou či překročí ohlašovací prahy.

Pro snadnou dostupnost informací o problematice IRZ byla vytvořena webová stránka www.irz.cz, kde je možné nalézt nástroje pro ohlašování do IRZ, příručky pro ohlašování a práci s elektronickou aplikací, podrobnější a aktuální údaje o registru a odkazy na další zdroje informací. V rámci stránky jsou zřízeny služby Helpdesk pro IRZ, která slouží k zodpovídání dotazů odborné i široké veřejnosti. kontaktní adresa je irz.info@env.cz. Hotline, slouží k řešení urgentních dotazů především technického charakteru.

IRZ je vytvořen jako veřejně přístupný informační systém. Garantem zveřejňování údajů z IRZ je MŽP. Informace jsou publikovány v médiích tak, aby byla zajištěna jejich dostupnost veřejným institucím, odborným pracovištím i široké veřejnosti.

IRZ obsahuje informace o množství a druhu znečišťujících látek, které podniky vypouštějí. Úda-

je o znečištění budou spojeny s příslušným podnikem a konkrétní látkou. Registr IRZ poskytne zájemcům reálný pohled na stav životního prostředí v daném regionu. Rovněž zpřístupní informace o negativním vlivu na lidské zdraví a na životní prostředí všech látek evidovaných v IRZ, o všech organizacích ohlašujících do IRZ a mapu znázorňující registrované podniky.

IRZ je bezplatně přístupný veřejnosti a bude pravidelně aktualizován. Údaje budou k dispozici 30. září 2005 na stránkách www.irz.cz a v dalších médiích.

*Ing. Jan Maršák, vedoucí oddělení IPPC
Odbor posuzování vlivů na životní prostředí a IPPC
Ministerstvo životního prostředí ČR
Vršovická 65
100 10 Praha 10
jan_marsak@env.cz*

*Mgr. Zuzanna Hokkyová
CENIA, česká informační agentura životního prostředí
Kodaňská 10
100 10 Praha 10
zuzanna.hokkyova@cenia.cz*

Odkazy

Integrovaný registr znečišťování – www.irz.cz

Aarhuská úmluva – <http://www.unece.org/env/pp/welcome.html>

Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek – <http://www.unece.org/env/pp/prtr.htm>

Směrnice o integrované prevenci – <http://europa.eu.int/comm/environment/ippc/>

Evropský registr emisí znečišťujících látek – <http://www.eper.cec.eu.int/>

EPER (Německo) – <http://www.eper.de>

EPER (Španělsko) – <http://www.eper-es.com/>

National Pollutant Inventory (Austrálie) – <http://www.npi.gov.au>

National Pollutant Release Inventory (Kanada) – <http://www.ec.gc.ca/pdb/npri>

Toxic Release Inventory (Spojené státy) – <http://www.epa.gov/tri/>

EPER se přemění na E-PRTR

Ing. Bc. Jan Maršák

Evropský registr emisí znečišťujících látek (European Pollutant Emission Register – EPER) byl založen v roce 2000 rozhodnutím Evropské komise (2000/479/EC). Rozhodnutí navazuje na článek 15 odstavce 3 Směrnice 96/61/EC o integrované prevenci, který požaduje, aby členské státy registrovaly, evidovaly a předávaly údaje o základních emisích a odpovědných zdrojích. Členské státy EU mají povinnost vést národní registry emisí z průmyslových zdrojů a podávat informace o emisích z těchto zdrojů Evropské komisi.

Evropská komise a Evropská agentura pro životní prostředí (European Environment Agency – EEA) zahájily provoz EPER dne 23. února 2003. Rok 2003 byl zároveň prvním rokem, kdy měla být nahlášena data z jednotlivých států do registru. V červnu 2003 tak byly ohlašovány údaje za rok 2001 (případně pokud nebyly k dispozici za rok 2000 nebo 2002). Cyklus ohlašování do EPER je nastaven jako tříletý. Po kontrole a vyhodnocení zkušeností a po ratifikaci Protokolu o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek Evropskou unií je ovšem plánován přechod na roční periodicitu podávání zpráv vzhledem k tomu, aby zveřejňované informace nepostrádaly aktuálnost a byly v krátké době dostupné veřejnosti v souladu s požadavky Aarhuské úmluvy. Získaná data jsou zpřístupněna na <http://www.eper.cec.eu.int/>.

Členské státy mají podle Rozhodnutí evidovat emise znečišťujících látek do ovzduší a do vody, u nichž byly překročeny ohlašovací prahy (thresholds). V EPER se sledují emise 50 polutantů. Ačkoliv se rozlišuje mezi látkami unikajícími do ovzduší a do vody, je důležité zajistit konzistentnost mezi oběma médii. Řada znečišťujících látek – zejména těžké kovy a některé organické látky – se proto objevuje u ovzduší i do vody (37 látek se týká ovzduší a 26 látek se týká vody). Je nutno vykázat veškeré emise každé znečišťující látky z podniku, které přesahují mezní hodnotu. Ohlašovaná data je jen v minimální míře možné označit za neveřejná.

Ohlašovací jednotkou pro EPER je podnik (provozovna). Do EPER ovšem neohlašují všechny průmyslové podniky. EPER pokrývá ty činnosti, které jsou specifikovány v příloze Směrnice 96/61/EC o integrované prevenci a omezování znečištění. Příloha ve Směrnici je identická s přílohou v Rozhodnutí o EPER.

Za účelem shromažďování emisních údajů v EPER předávají pověřené orgány státní správy údaje Komisi a kopii poskytují Evropské agentuře pro životní prostředí. K maximalizaci vzájemné porovnatelnosti a harmonizace mezi členskými státy je nezbytný pevný formát, který je stanovený v příloze A2 Rozhodnutí o EPER. Při vykazování Komisi se musí tento formát používat.

Členské státy odpovídají za identifikaci všech svých podniků uskutečňujících činnosti uvedené v příloze I Směrnice o IPPC. Ohlašují také všechny své základní emise definované jako celkové emise z podniku pro každou znečišťující látku překračující mezní hodnotu stanovenou v příloze A1 Rozhodnutí o EPER. U emisí do vody je třeba další specifikace určující, zda se údaj týká přímého úniku do povrchových vod nebo nepřímého úniku formou přenosu (kanalizací) do čistírny odpadních vod, jež se nalézá mimo dotyčnou lokalitu.

Kromě údajů ohlašovaných pro jednotlivé podniky poskytnou členské státy také agregovaný přehled obsahující národní souhrny pro všechny ohlašované emise, které vyžaduje článek 1 odst. 4 Rozhodnutí o EPER. Národní souhrny pro průmyslová odvětví umožní Komisi srovnávat, monitorovat a publikovat výsledky agregovaných kategorií zdrojů s činnostmi uvedenými v příloze I Směrnice o IPPC a srovnat tyto výsledky s informacemi poskytnutými na základě jiných požadavků na vykazování emisí. Zprávy obsahující agregované národní souhrny pro průmyslové sektory je možno využít i pro jiné mezinárodní protokoly a omezit zdvojení prací.

Průmysl proto podává informace členským státům a vykazované údaje poskytují členské státy Komisi, která je ukládá v registru EPER, jenž se tak stal evropskou databází obsahující emisní údaje pro činnosti ohlašované podle požadavků Rozhodnutí o EPER. Evropská agentura pro životní prostředí (EEA) se podílí na shromažďování údajů, kontrolách jejich konsistence a na distribuci dat a obdrží kopii údajů zasílaných členskými státy Komisi v elektronickém formátu podle přílohy A2 Rozhodnutí o EPER. V jistých případech může EEA provést i omezenou validaci s využitím analýzy trendů, kontroly konsistence dat či porovnáním emisních údajů pro podobné průmyslové činnosti nebo odvětví. Komplexnější ověření údajů však nebude úkolem EEA, nýbrž jednotlivých členských států.

Zajišťování kvality je povinností členských států a ohlašovatelů z řad průmyslových podniků; kontrola kvality je úkolem pověřeného orgánu státní správy. Komise a Evropská agentura pro životní prostředí provádějí pouze omezenou kontrolu některých aspektů kvality s ohledem na úplnost a konzistentnost ohlašovaných údajů.

V souvislosti se zavedením EPER je možné identifikovat tři směry jeho využití.

- Zvýšit povědomí o znečišťování životního prostředí a porovnat emise podle jednotlivých podniků nebo průmyslových odvětví. Zpřístupnění údajů na internetu zvýší možnost veřejného využití údajů z EPER pro nevládní organizace a výzkumné organizace nebo zainteresované občany (veřejné využití).

- Stimulovat průmyslové podniky k zlepšení environmentálního chování a inovaci průmyslových procesů. Opatření přijatá průmyslovými podniky povedou ke snížení emisí, které bude možno sledovat a prokázat v registru EPER (využití průmyslovými podniky).

- Zhodnotit pokrok dosažený při plnění environmentálních cílů stanovených v národních nebo mezinárodních dohodách; EPER umožní Komisi určit základní emise a průmyslové zdroje, posoudit údaje vykazované členskými státy s ohledem na některé mezinárodní dohody a pravidelně publikovat dosažené výsledky (využití orgány státní správy).

První rokem, kdy byly členské státy povinné předat požadované informace, byl rok 2003. Evropská agentura pro životní prostředí vydala v červnu 2004 rozsáhlou zprávu o prvním cyklu ohlašování – EPER Review Report, ve které uvádí zásadní zjištění vztahující se k ohlášeným údajům, ale i k samotnému procesu ohlašování (sběr dat, forma předávání údajů, utajování informací, zpracování souhrnných zpráv, problémy s ohlašováním). Zpráva rovněž analyzuje vztah mezi ohlášenými emisemi a jejich vznikem (země, průmyslové činnosti, druh emise, metodika stanovení množství emisí).

Do registru povinné údaje ohlásily všechny „staré“ členské státy a kromě nich ještě Norsko a Maďarsko. V registru je v současnosti 23 113 záznamů o emisích z 9387 podniků. Dvě třetiny údajů se týkají emisí do ovzduší a jedna třetina emisí do vody (přímého nebo nepřímého vypouštění). EPER tak představuje velmi obsáhlou databázi konkrétních informací k jednotlivým podnikům. Tabulka 1 shrnuje silné a slabé stránky prvního ohlašovacího cyklu.

Obr. 1: Vyhodnocení prvního ohlašovacího cyklu do EPER

Evropský registr emisí znečišťujících látek – vyhodnocení prvního cyklu	
Silné stránky prvního ohlašování	Slabé stránky prvního ohlašování
Mnoho členských zemí upravilo svou národní legislativu k zajištění systému předávání dat od individuálních podniků směrem k národním úřadům.	Některé státy neohlásily veškeré údaje pro specifické činnosti (např. pro velkochovy zvířat, skládky nebo povrchové úpravy).
Všechny země byly schopny předat údaje Evropské komisi.	Provozovatelé i zodpovědné úřady měli v některých případech potíže s nalezením vhodné metodiky k určení emisí určitých znečišťujících látek ⁰
Validační nástroj (validation tool) poskytnutý Komisí členským zemím byl hodnocen jako velmi užitečný.	Softwarový nástroj poskytnutý Evropskou komisí nebyl vždy kompatibilní s rozdílnými operačními systémy používanými v členských zemích a jejich jazykovými verzemi.
Použití validačního nástroje znamená absenci údajů o neexistujících znečišťujících látkách, činnostech nebo jiných attributech.	Členské země rozdílně porozuměly postupům při zjišťování množství znečišťujících látek (měření, výpočet a odhad), což komplikuje posouzení kvality dat v EPER.
Předávání dat v elektronické podobě je vhodné pro ohlašování velkého množství údajů. Byla vytvořena rozsáhlá veřejně přístupná databáze údajů o znečišťujících látkách a jejich emisích.	Členské země naznačují, že subjekty zapojené do procesu ohlašování údajů potřebují získat více zkušeností s určováním emisí a s předáváním údajů ve formátu požadovaném EPER.

Na jednání expertů členských zemí EU (Výbor podle článku 19 Směrnice o IPPC, 3. března 2005) byl předběžně dojednan časový rámec pro druhé ohlašování do EPER. Definitivní podobu bude schvalovat Evropská komise. Druhé ohlášení za rok 2004 proběhne v roce 2006. Předpokládaná důležitá data pro předávání údajů uvádí tabulka 2.

Obr. 2: Předběžný časový rámec pro druhé ohlašování do EPER

Datum	Činnost
Únor 2006	Zaslání validačního nástroje členským státům
Do 30. června 2006	Předání dat z národních souborů do Central Data Repository (CDR)
Od 1. srpna 2006	Data dostupná na testovací internetové stránce
Do 31. září 2006	První korekce dat členskými státy
16. října 2006	Zveřejnění údajů z EPER
15. prosinec	Druhá korekce dat členskými státy
15. prosince 2006 – 15. března 2007	Návrh druhého EPER Review report
1. červenec 2007	Třetí (poslední) korekce údajů členskými státy

Druhý ohlašovací cyklus se již bude týkat i České republiky. ČR bude muset splnit povinnost podat zprávu v definovaném formátu a podle časového harmonogramu. Ke zpracování zprávy pro EK a EEA budou využita data, která byla ohlášena za rok 2004 do integrovaného registru znečišťování (IRZ). Vypracování zprávy je úkolem pro provozovatele IRZ CENIA, českou informační agenturu životního prostředí.

Evropská komise předpokládá neustálý vývoj Evropského registru. Budoucí rozvoj EPER bude vycházet z kontroly v letech 2004 a 2006 po ukončení prvního, resp. druhého cyklu vykazování členskými státy. Zcela zásadní význam pro koncept EPER mělo připojení podpisu EU k Protokolu o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek. EU se tedy zavázala zřídit registr odpovídající nárokům Protokolu. EPER proto bude postupně plně nahrazen Evropským registrem úniků a přenosů znečišťujících látek (European Pollutant Release and Transfer Register – E-PRTR). Evropská komise dne 7. 10. 2004 doporučila přijmout návrh nařízení o založení E-PRTR (Regulation of the European Parliament and of the Council concerning the establishment of European Pollutant Release and Transfer Register and amending Council Directives 91/689/EEC and 96/61/EC). V současné době je návrh nařízení v evropském legislativním procesu (musí ho schválit Evropský parlament a Rada EU).

Návrh nařízení zakládá Evropský registr úniků a přenosů znečišťujících látek. Prvním rokem, za který se budou data sbírat podle tohoto nařízení,

bude rok 2007. E-PRTR se výrazným způsobem odlišuje od EPER v následujících bodech:

- počet sledovaných látek stoupne na 90 (v EPER je sledováno 50 polutantů), počet sledovaných látek tak převyšuje počet stanovený v Protokolu o PRTR (86 látek) o 4 látky (hexabromobifenyl, isodrin, fluoranten, oktylfenoly),

- počet sledovaných činností registrem stoupne na 65,
- zavádí se povinnost sledovat emise do půdy,
- zavádí se povinnost sledovat množství přenosů (off-site transfer),
- upouští se od označování činností pomocí NO-SE-P kódů.

Nařízení se dále dotýká problematiky tzv. difúzních (rozptýlených) zdrojů. Jsou uvedeny nároky na vykazování (formát ohlašovaných údajů), možnosti utajování informací a realizace přístupu veřejnosti k údajům v nově založeném registru.

Článek 7 nařízení upravuje harmonogram pro předávání povinných údajů. Za první ohlašovací rok (2007) státy poskytnou všechna data do 15 měsíců po skončení ohlašovacího roku. Za následující roky se budou data předávat do 12 měsíců po skončení daného ohlašovacího roku. Bude tedy nastaven roční ohlašovací cyklus.

Evropská komise zavede data od členských do E-PRTR za první ohlašovací rok do 21 měsíců po skončení prvního ohlašovacího roku. V následujících letech vždy do 16 měsíců po skončení ohlašovacího roku.

Členské země vyjadřovaly svá stanoviska na jednáních pracovní skupiny, která byla ustavena k otázce rozšiřování EPER a pracovní skupiny pro životní prostředí Rady EU. Jednotlivé členské státy připomínkovaly zejména přesnost definicí jednotlivých pojmů (of-site transfer, „release“, „diffuse source“, „other waste“, „hazardous waste“), otázky systému ohlašování odpadů, časový rámec implementace, archivace dat, vypracování pomocného dokumentu (guideline) pro státy implementující

E-PRTR, přístup k informacím a vytváření kapacit pro implementaci. provázanost se stávající evropskou legislativou (směrnice o IPPC, WFD, nařízení k odpadové statistice) a zejména sladění (časového) reportingových povinností pro látky, u kterých je povinnost reportingu např. i v rámci Water Framework Directive (WFD).

Členské země postupně dospěly k vysoké míře konsensu a souhlasí s budoucím rozšířením EPER na E-PRTR. Česká republika se aktivně účastní procesu schvalování nařízení, které se po přijetí stane pro ČR bezprostředně závazným.

Použitá literatura

Commission Decision 2000/479/EC on the implementation of a European pollutant emission register (EPER) according to Article 15 of Council Directive 96/61/EC concerning integrated pollution prevention and control (IPPC).

Council Directive 96/61/EC concerning Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC).

Regulation of the European Parliament and of the Council concerning the establishment of a European Pollutant Release and Transfer Register and amending Council Directives 91/689/EEC and 96/61/EC.

Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention).

Protocol on Pollutant Release and Transfer Registers.

<http://www.eper.cec.eu.int/eper/>

www.irz.cz

*Ing. Bc. Jan Maršák, vedoucí oddělení IPPC
Odbor posuzování vlivů na životní prostředí a IPPC
Ministerstvo životního prostředí ČR*

*Vršovická 65
100 10 Praha 10
jan_marsak@env.cz*

První ohlášení do integrovaného registru znečišťování

Ing. Bc. Jan Maršák

Vytvoření integrovaného registru znečišťování životního prostředí upravuje zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a změně některých zákonů a nařízení vlády č. 368/2003 Sb., o integrovaném registru znečišťování. Integrovaný registr znečišťování (IRZ) je definován jako „databáze údajů o vybraných látkách, jejich přenosech a emisích“ (§ 2 písm. i zákona o integrované prevenci). Zákon o integrované prevenci tak vytváří nový zvláštní nástroj, jehož základním smyslem je zajištění existence veřejně přístupného informačního systému, v němž bude možné získat data týkající se vlivu konkrétního zařízení na životní prostředí a detailní informace o znečišťujících látkách. Právě veřejná dostupnost prostřednictvím Internetu je základní kvalitativní charakteristikou IRZ. IRZ tak svou charakteristikou naplňuje nároky, které jsou stanoveny v Protokolu o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek (Protokol o PRTR, Kyjev 2003). Význam registru je zřejmý a plně odpovídá principu práva na informace o životním prostředí, potažmo právu na účast veřejnosti ve věcech týkajících se životního prostředí (viz Aarhuská úmluva, 1998). Cíle zavádění IRZ jsou formulovány s ohledem na cílové skupiny (veřejnost,

státní správa, povinné osoby, média a další), kterým by měly informace z registru sloužit (transparentnost, optimalizace, dostupnost, efektivnost, plnění povinností).

Do IRZ museli ohlásit všichni, z jejichž provozny byly v emisích (do ovzduší, vody, půdy) nebo v přenosech (odpady a odpadní vody čištěné mimo provozovnu) vyprodukovány látky uvedené v příloze č. 1 k nařízení vlády o integrovaném registru znečišťování v množství shodném nebo vyšším než je stanovený hmotnostní práh. Zákon o integrované prevenci rovněž stanovil termín pro ohlašování údajů. První ohlašovací povinnost měli uživatelé registrované látky splnit do 15. února 2005. Ohlašovala se tedy data za rok 2004. Proběhlo tedy právě první ohlašování do integrovaného registru znečišťování prostřednictvím centrální ohlašovny.

Podle zákona o integrované prevenci zřizuje a spravuje IRZ Ministerstvo životního prostředí (§ 21). K samotné realizaci IRZ probíhá na MŽP „Projekt IRZ“. Projekt je realizován prostřednictvím projektových úloh (celkem 10), z nichž každá je zaměřena na oblast definovanou projektovým záměrem (schválen v roce 2003 ministrem životního prostředí). Projekt je řízen řídicím výborem, který je nejvyšší struk-

turou projektu a přijímá strategická rozhodnutí. Řídící výbor je složen ze zástupců Ministerstva životního prostředí a CENIA, české informační agentury životního prostředí (dále CENIA). Výkonnou složkou je projektový tým, který v rámci jednotlivých úloh vytváří menší pracovní týmy s přizvanými řešiteli projektových úloh. Oponentní úlohu v projektu hraje expertní skupina – okruh expertů z organizací, kterých se zavádění IRZ dotkne (expertní skupina dostává od projektového týmu pravidelné informace o vývoji projektu).

Údaje požadované pro ohlašování do integrovaného registru znečišťování jsou stanoveny v příloze č. 4 k nařízení vlády č. 368/2003 Sb. Systém ohlašování údajů do integrovaného registru znečišťování (IRZ) byl nastaven primárně pro příjem dat v elektronické podobě. Pro ohlašování byla vyvinuta softwarová aplikace – IntForm, která obsahovala všechny náležitosti požadované nařízením vlády o integrovaném registru znečišťování. Do aplikace uživatel registrované látky zaznamenal povinné údaje. Soubor (ve formátu XML) byl následně odeslán na centrální ohlašovnu (CO viz centralizace ohlašovacích povinností). Centrální ohlašovna podání zaregistrovala a přidělila podání identifikační kód. Dokument s unikátním identifikačním kódem byl z centrální ohlašovny elektronicky odeslán nazpět ohlašovatelovi (ve formátu pdf). Ohlašovatel dokument vytiskl, podepsal a orazítkoval. Jako listinnou zásilku zaslal na poštovní adresu CO. Centrální ohlašovna tak disponuje elektronickým podáním a listinným potvrzením podání.

Ohlašovatelé do IRZ měli aplikaci IntForm volně ke stažení na internetových stránkách integrovaného registru znečišťování (www.irz.cz). Pro zajištění funkčnosti aplikace bylo nutné instalovat program Java (dostupný zdarma). Povinné osoby neměly výraznější problémy při práci s novou elektronickou aplikací. Byla zajištěna uživatelská podpora formou návodu pro použití aplikace IntForm, návodu pro instalaci Javy a rovněž přímé telefonické spojení na operátory Centrální ohlašovny. Pro některé uživatele se nicméně ukázalo být méně vhodným prostředím (Java), ve kterém aplikace IntForm pracuje.

Na základě ustanovení (§ 4) v nařízení vlády č. 368/2003 Sb. došlo rovněž ke změně systému ohlašování i dalších údajů z evidence v oblasti životního prostředí. Podle tohoto ustanovení mohlo dojít k centralizaci některých ohlašovacích povinností ohlašovatelů do IRZ a ke vzniku centrální ohlašovny. Prostřednictvím CO zasílali ohlašovatelé i další vybrané formuláře z jiných evidencí, které vedou podle tzv. složkových zákonů (celkově 20 různých formulářů). Zavedení CO je možné považovat za zásadní změnu v ohlašování údajů o znečišťování životního prostředí.

Zavedení centrální ohlašovny se dotklo jednak samotných ohlašovatelů, ale i subjektů, které jsou určeny ke kontrole, případně evidenci ohlašovaných údajů podle zvláštních právních předpisů (zákon o odpadech, zákon o ovzduší, vodní zákon). K těmto subjektům náleží Česká inspekce životního prostředí, krajské úřady, obce s rozšířenou působností, Centrum pro hospodaření s odpady, podniky Povodí a Český hydrometeorologický ústav. Pro ověřovatele (zasloupení zejména v expertní skupině) bylo připraveno v průběhu roku 2004 několik podrobných informací, jak se činnost CO promítne do jejich fungování. V lednu 2005 byly připraveny i podrobné návody pro komunikaci s centrální ohlašovnou. Návody byly poslány ověřovatelům a zveřejněny na Internetu. Komplexní vyhodnocení zkušeností jednotlivých věcných ověřovatelů s fungováním CO, bude velmi důležitým aspektem jejího budoucího vývoje.

Pojmy centrální ohlašovna a integrovaný registr znečišťování je nutné důsledně odlišovat. Centrální ohlašovna je komunikačním rozhraním mezi ohlašovatelí a subjekty určenými na základě legislativy ke kontrole a zpracování dat. Integrovaný registr znečišťování je registr přesně specifikovaný v zákoně o integrované prevenci a v nařízení vlády č. 368/2003 Sb. IRZ bude obsahovat informace, které vyplývají z uvedeného nařízení vlády. Proces centralizace ohlašovacích povinností a ohlašování přes centrální ohlašovnu byl v roce 2005 relevantní výhradně pro ohlašovatele do IRZ.

Pro zajištění prvního ohlašování do IRZ bylo nutné vytvořit aktivní systém podpory ohlašovatelů a šíření informací. Vzhledem k tomu, že ohlašovatelé neměli doposud žádnou zkušenost s ohlašováním do IRZ a že ohlašování do IRZ s sebou přineslo řadu nových skutečností, bylo nutné vypracovat ucelený systém podpůrných nástrojů. Mezi ně je možné zařadit:

- letáky k IRZ,
- internetovou stránku – www.irz.cz,
- příručku pro ohlašování,
- službu helpdesk – odpovědi na otázky k IRZ a CO,
- přímou telefonní linku pro urgentní dotazy,
- přímé kontakty na pracovníky MŽP i ČEÚ,
- manuály,
- semináře a prezentace.

Vytváření dokumentů usnadňujících splnění ohlašovacích povinností (manuály, letáky, příručky) se ukázalo být velmi efektivní. Stejně tak jako zpřístupňování těchto dokumentů na internetových stránkách a jejich častá aktualizace. Pro komunikaci mezi ohlašovatelí a MŽP (ČEÚ) se osvědčilo zřízení emailové schránky na dotazy vztahující se k IRZ (služba helpdesk), jejímž prostřednictvím bylo zodpovězeno přes několik desítek dotazů. Byly

k dispozici i přímé telefonní kontakty na pracovníky MŽP a ČEÚ. Pro období leden – únor 2005 byla zprovozněna linka pro urgentní dotazy k práci s aplikací IntForm.

IRZ je podle zákona o integrované prevenci, definován jako veřejně dostupný informační systém o znečištění životního prostředí. Podle § 26 odst. 1 zákona má MŽP povinnost zveřejňovat údaje ohlášené do IRZ, a to do 30. září běžného roku za předchozí kalendářní rok na portálu veřejné správy. Rok 2004 byl prvním ohlašovacím rokem, data za tento rok má MŽP povinnost zveřejnit do 30. září 2005.

Internetové stránky IRZ (www.irz.cz) byly spuštěny v červnu roku 2004. S ohledem na přípravu prvního ohlašování do IRZ byly stránky orientovány převážně na potenciální ohlašovatele do IRZ a staly se významným zdrojem informací. V roce 2005 musí internetová stránka IRZ projít rozsáhlou rekonstrukcí, která zabezpečí, že stránka bude plně odpovídat nárokům zákona o integrované prevenci a mezinárodních dokumentů. Cílových skupin, které budou po zveřejnění údajů stránku IRZ využívat, bude celá řada. Přípravě nové internetové stránky IRZ věnuje odbor posuzování vlivů na životní prostředí a IPPC maximální úsilí.

Provozovatelem internetových stránek IRZ stejně jako celého IRZ bude CENIA, která bude zodpovídat i za plnění reportingových povinností České republiky vůči Evropské komisi.

V roce 2004 se podařilo zajistit IRZ a CO ve funkční podobě. Problémové okruhy prvního ohlašování se dají shrnout do následujících bodů:

- § definice,
- § vznik ohlašovací povinnosti,
- § ohlašované údaje,
- § technické problémy.

Priority pro integrovaný registr znečišťování a centrální ohlašovnu v roce 2005

1. Konsolidace ohlášených údajů – Konsolidace údajů bude zahrnovat zjištění kvality ohlášených údajů, identifikaci chybných a chybějících údajů.
2. Příprava údajů ke zveřejnění – Po konsolidaci údajů musí být údaje převedeny do podoby v níž je bude možné zveřejnit.
3. Příprava webové stránky ke zveřejnění – V současné podobě je webová stránka výrazně zaměřená na ohlašovatele do IRZ. Cílových skupin, které budou stránku registru využívat bude

ovšem po zveřejnění údajů více a webová stránka musí být schopna uspokojit rozdílné požadavky.

4. Zveřejnění údajů – Ministerstvo životního prostředí je podle zákona o integrované prevenci povinné do 30. 9. 2005 zveřejnit údaje ohlášené do IRZ. Provozovatel IRZ (CENIA) musí být reálně připraven tento úkol zajistit.
5. Příprava zprávy pro Evropskou komisi a Evropskou agenturu životního prostředí – Zprávu do EPER za rok 2004 bude ČR podávat v roce 2006. V roce 2005 je nutné shromáždit všechny povinné náležitosti zprávy vyžadované EK a EEA.
6. Publikáční činnost – Podle zákona o integrované prevenci musí být údaje z IRZ dostupné nejen na internetu, ale i prostřednictvím publikačních výstupů.
7. Informační a vzdělávací činnost – Je třeba pokračovat v nastaveném systému a průběžně produkovat informační a vzdělávací materiály týkající se IRZ s ohledem na požadavky různých cílových skupin.
8. Analýza nastavených procesů a získání zpětné vazby – Musí být provedena analýza nastavených procesů ohlašování. Budou osloveni ohlašovatelé i ověřovatelé dat k získání zpětné vazby.
9. Systém ohlašování pro rok 2006 (údaje za rok 2005) – Během implementace aplikace IntFormu byly průběžně zachycovány požadavky uživatelů produktu. Připomínky by v roce 2005 měly sloužit k zlepšení funkčnosti aplikace a s ohledem na rozsáhlou škálu možných uživatelů i k větší flexibilitě aplikace.
10. Propojování informačních systémů – Je zcela nezbytné, aby bylo dosaženo alespoň částečného propojení centrální ohlašovny s informačními systémy organizací přebírajících od CO informace.
11. Permanentní komunikace s dotčenými subjekty – Vzhledem k rozsáhlosti oblasti, kterou svým způsobem centrální ohlašovna, ale i IRZ pokrývají, je třeba dále posilovat komunikaci mezi všemi dotčenými subjekty.

*Ing. Jan Maršák, vedoucí oddělení IPPC
Odbor posuzování vlivů na životní prostředí a IPPC
Ministerstvo životního prostředí ČR
Vršovická 65
100 10 Praha 10
jan_marsak@env.cz*

Vzniká CENIA, česká informační agentura životního prostředí

Z rozhodnutí ministra životního prostředí České republiky se od 1. 4. 2005 změnil Český ekologický ústav na CENIA, českou informační agenturu životního prostředí.

CENIA je nadále příspěvkovou organizací Ministerstva životního prostředí. Smyslem existence agentury je koordinovat, hodnotit a interpretovat informace o životním prostředí, zejména ve smyslu ochrany lidského zdraví a kvality života.

Odborné informační služby budou poskytovány jak pro výkon státní správy, tak i pro veřejnost na základě zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí a zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

CENIA integruje dosud roztržštěné procesy:

- vybudování manažerského informačního systému, který umožní sledování ekonomických, sociálních a přírodních entit v oblasti životního prostředí – základem bude Integrovaný registr znečištění a připravovaný informační systém ochrany přírody
- usměrnění informačních toků v resortu životního prostředí, garance kvality a archivace dat
- podporu výkonu státní správy v oblasti IPPC se zaměřením na problematiku BAT a činnost technických pracovních skupin – tím se vytvoří zázemí resortu v oblasti „průmyslové ekologie“

Vytvoření CENIA podporuje realizaci Akčního plánu eEurope 2005, který je součástí

lisabonské strategie proměny Evropské unie v konkurenceschopnou a dynamickou ekonomiku. CENIA bude poskytovat moderní on-line veřejné služby v prostředí bezpečné informační infrastruktury.

Služby agentury:

- informační služby: GIS, statistická ročenka životního prostředí ČR, environmentální rizika a monitoring, hluková zátěž obyvatelstva, odborná knihovna, veřejné informační služby
- odborná podpora státní správy: IPPC, IRZ, centrální ohlašovna, EIA/SEA
- nástroje politiky životního prostředí: EMAS, ekologicky šetrné výrobky (EŠV), čistší produkce, ekonomika a životní prostředí, udržitelný rozvoj a místní Agenda 21, environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
- databáze: informační systém EIA/SEA, registr EMAS, společnosti s certifikovaným EMS ISO 14001 nebo EMAS, environmentální ověřovatelé a certifikační orgány, organizace pro poradenství a vzdělávání v oblasti EMS, databáze firem – držitelů značky EŠV, databáze výrobků označených značkou EŠV, databáze směrnic pro získání značky EŠV, databáze místních agend 21

Cílem je vytvořit informační agenturu, která bude důvěryhodně informovat veřejnost o stavu a vývoji životního prostředí v kontextu udržitelného rozvoje.

EIA – IPPC – SEA – vydává MŽP ve spolupráci s Centrem EIA při Českém ekologickém ústavu.

- Redakce Mgr. Naděžda Bilincová, ČEU, Kodaňská 10, 10 010 Praha 10 – Vršovice, tel. 267 22 52 88,
- Administrace a objednávky: SEVT a. s., Pekařova 4, 18 106 Praha 8 – Bohnice, 283 0 90 354 (52), fax. 233 543 918, e-mail sevt@sevt.cz, www.sevt.cz • **ISSN – tištěná verze. 1211-7296 • MK ČR E 7678.**
- Předplatné měsíčníku Věstník a Zpravodaj MŽP s čtvrtletníkem EIA • IPPC • SEA pro rok 2005 je 750,- Kč.
- Sazba: Litostudio.cz. Tisk PeMa. Otištěné příspěvky nemusí vždy vyjadřovat stanovisko MŽP.